Journal of Information and Learning, (2022), 33(3), 128-135
Journal homepage: https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jil

Book Review

Book Review: Development of Competency-Based Curriculum and Meaningful Learning Management
บทปริทัศน์หนังสือ: การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

Chaichan Phueadkhlai
ไชยชาญ เผือดคล้าย

Bankhunprathed School, Nong Khaem District, Bangkok
โรงเรียนบ้านขุนประเทศ สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

Corresponding author: kru.chaichan.2540@gmail.com

Received April 16, 2022 ▮ Revised June 20, 2022 ▮ Accepted June 23, 2022 ▮ Published December 20, 2022

Abstract

Thailand's curriculum has shifted away from standards-based curriculum, in which standard indicators are established to clearly state the body of knowledge, skills, and characteristics that learners must attain. A competency-based curriculum focuses on developing learners' competencies by integrating knowledge, skills, and attributes for successful performance. It also emphasizes measuring and evaluating curriculum in light of current circumstances by employing a variety of measurement and evaluation methods in order to help learners develop competence in accordance with the curriculum. In order to create an effective competency-based curriculum or implement a competency-based curriculum to its full potential, those involved in the management of education, whether curriculum makers or course teachers, must understand the competency-based curriculum in order to correctly apply the information to various levels. The book entitled “Development of Competency-Based Curriculum and Meaningful Learning Management” is a tool for understanding about competency-based curriculum by providing about concepts and guidelines for developing curriculum makers and teachers.

Keywords: Competency-based curriculum, Development of curriculum, Learning management

บทคัดย่อ

ปัจจุบันหลักสูตรของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรอิงมาตรฐานที่มีการกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัดระบุองค์ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ผู้เรียนต้องบรรลุไว้อย่างชัดเจน โดยมุ่งเน้นการวัดและประเมินผลหลักสูตรตามตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้น ไปสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะที่มุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะโดยการบูรณาการความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะไปใช้ในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ และเน้นการวัดและประเมินผลหลักสูตรตามสภาพจริงที่เกิดขึ้นโดยใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายเพื่อใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะตามที่หลักสูตรกำหนด ซึ่งในการที่จะสามารถสร้างหลักสูตรฐานสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพหรือนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้ได้อย่างเต็มศักยภาพ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้จัดทำหลักสูตรหรือครูผู้สอนที่เป็นผู้ใช้หลักสูตรจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลไปจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะในระดับต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งหนังสือ “การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย” เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะในด้านของพื้นฐานแนวคิด ความเป็นมาของหลักสูตรฐานสมรรถนะ และแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้จัดทำหลักสูตรและครูผู้ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะต่อไปได้

คำสำคัญ: หลักสูตรฐานสมรรถนะ, การพัฒนาหลักสูตร, การจัดการเรียนรู้

บทนำ (Introduction)

การจัดการศึกษาในปัจจุบันมักพบปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยพบว่าหลักสูตรการเรียนการสอนนั้นมีความล้าสมัย ขาดความยืดหยุ่น ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน ไม่ทันต่อความต้องการของสังคม (Office of the Education Council [ONEC], 2020) อีกทั้งยังพบปัญหาเกี่ยวกับผู้เรียนที่มีความรู้แต่ขาดสมรรถนะในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ความรู้ จึงทำให้ความรู้ที่ได้เป็นลักษณะการมีความรู้ความเข้าใจในระดับเบื้องต้น ไม่สามารถนำไปบูรณาการหรือประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์ต่างๆ ได้จริง ผู้เรียนไม่ทราบถึงศักยภาพและความถนัดของตน ไม่เห็นคุณค่าของการเรียน (Sanguanrat & Parunggul, 2021)

หนึ่งในแนวทางในการแก้ปัญหาด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม คือ การพัฒนาหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ ที่ถือว่าเป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ สามารถปรับตัวได้ทันต่อสถานการณ์ต่างๆ อยู่เสมอ (ONEC, 2020)

สำหรับการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education: CBE) เป็นการจัดการศึกษาด้วยหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Curriculum: CBC) ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centered) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ตามความสนใจ และความถนัดของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะหลักที่จำเป็นในการทำงาน และการดำรงชีวิตของตนเอง โดยหลักสูตรฐานสมรรถนะยึดหลักการดังนี้ (ONEC, 2019)

1. มุ่งให้ผู้เรียนแสดงความสามารถหรือสมรรถนะที่ตนเองมีความชำนาญและสามารถนำความรู้ที่ได้นั้นไปใช้ได้จริงในชีวิต
2. กำหนดหรือตั้งความคาดหวังกับผู้เรียนทุกคนในระดับที่สูง
3. มีการออกแบบให้ผู้เรียนรับผิดชอบต่อตนเอง โดยสามารถออกแบบการเรียนของตนเองได้ ในสถานที่และเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งมีการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนตามลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน
4. ผู้เรียนจะได้รับการประเมินเมื่อพร้อม และเป็นการประเมินความก้าวหน้าตามอัตราความสามารถหรือสมรรถนะของตนเอง เน้นประเมินที่ท้าทาย เน้นการปฏิบัติด้วยเครื่องมือวัดที่เข้าถึงความเชี่ยวชาญของผู้เรียน

การพัฒนาหลักสูตรโดยอิงสมรรถนะจะทำให้สะท้อนผลลัพธ์ในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกด้านในเชิงของพฤติกรรมที่สังเกตได้ และคุณภาพของการจัดการเรียนรู้หรือการสอนของครู อันจะนำไปสู่การพัฒนา การวางแผน การออกแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน การปรับปรุงกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของตนเองและช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์เพื่อการส่งเสริมหรือช่วยเหลือผู้เรียนได้ (Prommaboon et al., 2020) นอกจากนี้ยังสามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติโดยมีความเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย เช่น ฝ่ายนโยบาย ฝ่ายปฏิบัติงาน โดยต้องมีการกำหนดเป้าหมาย คือ สมรรถนะที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้ จากนั้นจึงกำหนดเนื้อหา องค์ความรู้และคุณลักษณะที่จะช่วยให้สมรรถนะนั้นเกิดขึ้นได้ ซึ่งหลักสูตรฐานสมรรถนะควรมีการกำหนดมาตรฐานสมรรถนะ (Competency standards) เป็นสมรรถนะขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนใน 2 ลักษณะ คือ (Sarerat, 2021)

1. สมรรถนะหลัก (Core competency)
2. สมรรถนะเฉพาะ (Specific competency)

วัตถุประสงค์ของบทปริทัศน์หนังสือ (Objectives)

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษาของหลักสูตรฐานสมรรถนะ
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

ข้อมูลทั่วไปของหนังสือ (Bibliographic information)

หนังสือ “การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย” หมายเลข ISBN 978-616-486-042-1 แต่งขึ้นโดย รศ.ดร.วรรณดี สุทธินรากร (Assoc. Prof. Dr. Wandee Sutthinara) และมี ดร.ภูวเรศ อับดุลสตา (Dr.Puwaret Abdulsata) กับ ดร.สมเกียรติ สุทธินรากร (Dr.Somkiat Sutthinarakorn) เป็นผู้แต่งร่วม จัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พุทธศักราช 2564 จำนวน 2,000 เล่ม โดยบริษัท สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ จำกัด มีความหนาของหนังสือจำนวนหน้า 168 หน้า และจัดจำหน่ายในราคา 180 บาท

Figure 1 Book cover: Development of competency-based curriculum and meaningful learning management
ปกหนังสือ: การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย (Sutthinarakorn et al., 2021)

การวางโครงเรื่องของหนังสือ (Plotting of the book)

หนังสือเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย” มีการวางโครงเรื่องไว้ทั้งหมด 2 ภาค โดยในแต่ละภาคจะมีการแบ่งเป็นบทย่อยที่ลึกลงไป ดังนี้

ภาคที่ 1 แนวคิดของนักทฤษฎีคนสำคัญทางการศึกษา ประกอบไปด้วยบทที่ 1-4 คือ

บทที่ 1 การจัดการศึกษาตามแนวคิดของ John Dewey ในวันที่เกิดก่อนกาล

บทที่ 2 ทายท้าและการหยัดยืนทางความคิดของ Snedden

บทที่ 3 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์

บทที่ 4 บทวิพากษ์: จากแนวคิดทฤษฎีสู่วิธีการในการจัดการศึกษา

ภาคที่ 2 การศึกษาที่เชื่อมโลกและชีวิต ประกอบไปด้วยบทที่ 5-10 คือ

บทที่ 5 การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในโลกที่เปลี่ยนแปลง

บทที่ 6 การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโลกและชีวิต

บทที่ 7 การประเมินสมรรถนะในการเรียนรู้

บทที่ 8 นวัตกรรมกับการสร้างการเปลี่ยนแปลง

บทที่ 9 ประสบการณ์ของนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้

บทที่ 10 บทส่งท้าย

จากการวางโครงเรื่องดังกล่าว ทำให้เนื้อหาถูกแบ่งแยกออกเป็นสองส่วนที่มีสาระถภาพของเนื้อหาในแต่ละภาคที่ชัดเจนและเอื้อต่อการทำความเข้าใจของผู้อ่าน โดยในเนื้อหาภาพรวมของภาคที่ 1 จะเป็นการกล่าวถึงภูมิหลังของแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจของผู้อ่านก่อนที่จะนำไปสู่ภาคที่ 2 ซึ่งเป็นการกล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะที่เป็นเนื้อหาหลักของหนังสือเล่มนี้

สาระสำคัญของหนังสือ (Essence of book)

ภาคที่ 1 แนวคิดของนักทฤษฎีคนสำคัญทางการศึกษา

บทที่ 1 การจัดการศึกษาตามแนวคิดของ John Dewey ในวันที่เกิดก่อนกาล

John Dewey ให้อธิบายว่าการศึกษานั้นมีหน้าที่ในการทำให้มนุษย์ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข อีกทั้งยังทำให้สามารถสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น เป็นสิ่งที่มีบทบาทต่อทัศนคติของบุคคลในการใช้ชีวิตร่วมกันกับมนุษยชาติ โดยเป้าหมายในการศึกษานั้นต้องมีความสมดุล 3 ประการ คือ มีการพัฒนาอย่างเป็นธรรมชาติ (Natural development) มีการดำเนินการจัดการให้เป็นประโยชน์เกิดประสิทธิผลต่อ

สังคม (Social efficiency) และมีการปฏิบัติอย่างมีวัฒนธรรม (Culture) แนวคิดของ John Dewey ให้ความสำคัญกับการศึกษาสายสามัญ โดยหลักพื้นฐานในการจัดการศึกษาตามแนวคิดของ John Dewey มีดังนี้

1. การศึกษาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาบุคคลให้มีความสนใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. การศึกษาควรมีการเชื่อมโยงระหว่างความคิดและประสบการณ์

3. การจัดการเรียนรู้ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสได้คิดและได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา มีการกำหนดการเรียนรู้และการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงไม่ว่าจะเป็นทั้งจากประสบการณ์ ความรู้ ความคิด และจากการกระทำ

4. การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นการให้ผู้เรียนแบบองค์รวม ไม่ใช่เฉพาะในรายวิชาเท่านั้น แต่รวมประเด็นอื่นๆ ภายนอกตามที่ผู้เรียนมีความสนใจ

5. การเรียนรู้ในรายวิชามีคุณค่าในการใช้ประโยชน์ในงานต่างๆ

6. การศึกษาควรมีการเล่น เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจของผู้เรียนและจูงใจผู้เรียน

บทที่ 2 ทายท้าและการหยัดยืนทางความคิดของ Snedden

แนวคิดของ Snedden นำเสนอรูปแบบที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ โดยให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา เนื่องจากมองว่าการศึกษาระดับอาชีวศึกษาสามารถตอบสนองต่อความต้องการทางอาชีพมากกว่าการศึกษาสายสามัญ โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการสร้างนักปฏิบัติที่มีความสามารถในอาชีพ โดย Snedden นำเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนไว้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. การศึกษาที่เน้นปฏิบัติการ (Practical studies) การจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่นำเสนอประสบการณ์ด้านอาชีพ

2. การศึกษาที่เน้นเทคนิค (Technical education) การจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการวิชาต่างๆ รวมกันเพื่อนำมาเป็นประโยชน์ในการฝึกอาชีพ

3. การสอนวิชาศึกษาทั่วไปทางอาชีพ (General vocational studies) การจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่ครอบคลุมเนื้อหาภาพรวมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ ที่ผ่านมาพบปัญหาของการศึกษาทั่วไปในประเด็นต่างๆ เช่น การไม่สามารถดึงดูดความสนใจจากหนุ่มสาวที่ต้องการเข้าสู่อาชีพได้ หรือการที่ผู้เรียนมีความสนใจน้อยและคิดว่าทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการเตรียมความพร้อมสู่อาชีพ ดังนั้น การจัดการศึกษาที่ยึดเฉพาะแนวทางของสายสามัญเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเข้าสู่มหาวิทยาลัยนั้นจึงไม่ได้ตอบโจทย์ในการสร้างกำลังคน สร้างผู้ประกอบการ หรือสร้างผู้ผลิตโดยตรง แต่แนวคิดของ Snedden ก็ยังมีความผิดพลาดเนื่องจากเมื่อเวลาผ่านไปทำให้ทราบว่าผลจากการเรียนรู้ในด้านวิชาชีพเพียงอย่างเดียวนั้นทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างลำบาก ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างมุมมองและผลกระทบในแนวคิดของ Dewey และ แนวคิดของ Snedden พบว่า

- แนวคิดของ Dewey เป็นแนวคิดที่ตอบโจทย์การจัดการศึกษาเพื่อการมีชีวิตที่ดีไปถึงอนาคต เป็นการตอบสนองความจริงและยืนหยัดกับผลประโยชน์ของสาธารณะ ส่งผลกระทบให้ต้องมีการจัดการเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคมเพื่อสร้างข้อกำหนดในการจัดการศึกษา อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเจริญก้าวหน้าในสังคม

- แนวคิดของ Snedden ให้ความสำคัญกับวิชาชีพเพื่อสร้างนักปฏิบัติที่มีความสามารถในอาชีพ ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยีและสถานประกอบการ แต่ส่งผลกระทบให้บุคคลขาดความรู้ของวิชาศึกษาทั่วไป

บทที่ 3 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์

การเรียนรู้ในปัจจุบันมักพบปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิ่งสำคัญในการจัดการเรียนรู้ คือ การสร้างความเปลี่ยนแปลงของนักการศึกษา โดยผู้เขียนเลือกทฤษฎีการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์มาอธิบาย 4 ทฤษฎี คือ ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism) ทฤษฎีประกอบสร้าง (Constructionism) และทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ปรัชญานี้ให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualism) โดยมองว่าโลกสมัยใหม่ยึดถือกับความเป็นองค์กรมากกว่าการยึดถือที่ตัวบุคคล การทำงานของมนุษย์เป็นลักษณะ มนุษย์องค์กร (Organization men) ไม่มีโอกาสที่จะได้แสดงภาวะแห่งตน แนวคิดนี้จึงเน้นการให้มนุษย์ตื่นตัว เรียกร้องสิทธิ์ เสรีภาพ หันมาทบทวนเกณฑ์ต่างๆ ในสังคมผ่านการมองปัญหาและหาคำตอบด้วยตนเอง

2. ทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism) แนวคิดทฤษฎีนี้เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้า โดยที่ครูผู้สอนมีหน้าที่ในการกระตุ้น ชี้แนะแนวทางให้กับผู้เรียนเท่านั้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยหลักการในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ (Piaget, 1964) คือ ต้องเริ่มต้นด้วยความอยากรู้ อยากเรียน อยากลงมือทำของผู้เรียน มีการใช้ข้อผิดพลาดมาเป็นแรงจูงใจและสร้างการเรียนรู้ในบทเรียน มีการสร้างการเรียนรู้เป็นทีม และใช้การเรียนเพื่อสร้างการเรียนรู้

3. ทฤษฎีประกอบสร้าง (Constructionism) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า การเรียนรู้ที่ดีนั้นเกิดจากการสร้างพลังความรู้ขึ้นเองของผู้เรียน เป็นการที่ผู้เรียนผลักดันความคิด ความต้องการ และ

การเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยผู้เรียนจะต้องมีโอกาสที่จะนำความคิดของตนเองไปต่อยอดให้เกิดรูปธรรม การเรียนนั้นจึงจะมีความหมาย มีประสิทธิภาพ และอยู่ในความทรงจำของผู้เรียน โดยหลักการสำคัญในการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีประกอบสร้าง มีดังนี้

1) มีการให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือสร้างชิ้นงาน

2) ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้

3) เรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม

4) มีการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้

4. ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีประสบการณ์และประสบการณ์มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งภาวะรู้ตัวและไม่รู้ตัว ซึ่งการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการค้นหาความหมายในประสบการณ์เดิมเพื่อสร้างความหมายใหม่ และนำไปสู่การปฏิบัติแบบใหม่ในอนาคต (Mezirow, 1978) โดยมีรายละเอียดดังนี้

การค้นหาความหมายในประสบการณ์เดิม เป็นการค้นหาคุณค่าเดิมของประสบการณ์ หากความหมายนั้นมีประโยชน์ก็คงไว้และนำมาไตร่ตรองเพื่อการเรียนรู้

การสร้างความหมายใหม่ เป็นการนำความหมายใหม่ที่เกิดจากการไตร่ตรอง เรียนรู้แล้วไปสู่การประพฤติปฏิบัติภายใต้สังคมเดิม

กลไกสำคัญของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของ Mezirow คือ เป็นศูนย์รวมของประสบการณ์ เป็นการสะท้อนถึงมโนธรรมระดับกลุ่ม และเป็นการใช้สุนทรียสนทนาอย่างมีเหตุผล โดยมีการกำหนดขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1) การไตร่ตรองทางความคิด ผ่านการสำรวจตนเอง การเปิดรับมุมมองต่างๆ ในชีวิต เชื่อมโยงความจริงของโลกกับความรู้สึกภายใน

2) การเปิดพื้นที่ความรู้สึก การยอมรับความไม่พอใจของบุคคล เรียนรู้จากสถานการณ์ในการเจรจา และเรียนรู้จากงานของผู้อื่น

3) การออกแบบการเปลี่ยนแปลง โดยกำหนดบทบาทของบุคคลตามความหมายใหม่ มีการสำรวจทางเลือกในการสร้างบทบาทใหม่ และวางแผนเพื่อลงมือปฏิบัติ

4) การเตรียมการเข้าสู่การเปลี่ยนแปลง เป็นการเตรียมการในสมรรถนะด้านต่างๆ

5) การสร้างสมรรถนะและความเชื่อมั่นในบทบาทใหม่

6) การบูรณาการองค์ความรู้ต่างๆ เข้ากับประสบการณ์เพื่อเปิดโลกทัศน์และทำให้บุคคลมีทัศนะที่ถูกต้อง

บทที่ 4 บทวิพากษ์: จากแนวคิดทฤษฎีสู่วิธีการในการจัดการศึกษา

จากแนวคิดทฤษฎีนำมาสู่การจัดการศึกษา ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายของการศึกษา การจัดวางโครงสร้างและสัดส่วนของหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ การกำหนดบทบาทของครู หลักสูตรฐานสมรรถนะ และบทบาทของผู้บริหาร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายของการศึกษา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้มนุษย์ใช้สัญชาตญาณที่ดีไปพัฒนาความสนใจของตนเอง เพื่อมุ่งการเป็นพลเมืองที่ดีและการมีความสามารถในอาชีพ

2. การจัดวางโครงสร้างและสัดส่วนของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรควรมีสัดส่วนของคนดีและคนเก่งที่เท่ากัน ให้ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนเองชอบ ถนัด และตามความต้องการ

3. การกำหนดเนื้อหาหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาหลักสูตรอาจมีการกำหนดความรู้แบบบูรณาการ เป็นการสร้างความรู้แบบองค์รวม

4. การจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ในยุคใหม่จะเป็นการจัดการเรียนรู้แบบ Active learning โดยเชื่อมโยงทักษะในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทักษะการคิด ทักษะการทำงานเป็นทีม และการสื่อสาร ทักษะมนุษย์ และทักษะการเป็นผู้ประกอบการ

5. การประเมินผลการเรียนรู้ ปัจจุบันนิยมประเมินผลแบบตัดสินผล มีการใช้คะแนนเป็นสิ่งทำให้ผู้เรียนมีความเพียรพยายาม โดยยึดความพึงพอใจของผู้สอนเป็นหลัก

6. การกำหนดบทบาทของครู แต่เดิมบทบาทของครู คือ การเป็นผู้สอน แต่ในปัจจุบันบทบาทของครูได้เปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นเพียงผู้ที่คอยแนะนำหรือชี้แนะแนวทางเท่านั้น

7. หลักสูตรฐานสมรรถนะ การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะต้องมีการออกแบบที่ผ่านการคิดเชิงทฤษฎี ผ่านการทดลองทำและการตรวจสอบผลการปฏิบัติ จึงต้องมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรเพื่อนำมาซึ่งองค์ความรู้ในการจัดการเรียนการสอน

8. บทบาทของผู้บริหาร ผู้บริหารถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลง ในการกำหนดบทบาทการสั่งการ การชี้นำ และให้คำปรึกษา

ภาคที่ 2 การศึกษาที่เชื่อมโลกและชีวิต

บทที่ 5 การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในโลกที่เปลี่ยนแปลง

ในการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น พบปัญหาอยู่หลากหลายด้าน เช่น สัดส่วนตามโครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาวิชาที่มีความซ้ำซ้อน วิธีการเรียนที่ครูยังมีบทบาทในการกำหนดความรู้ และการวัดการประเมินผลที่ยังยึดการตัดสินผ่านอำนาจ

การจัดการเรียนรู้จึงต้องมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในโลกกว้าง ควรมีพื้นที่ในการให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและระหว่างตนเอง ผู้เรียนควรมีโอกาสได้เลือกเรียนได้อย่างเสรี โดยมีแนวทางในการปรับหลักสูตร ดังนี้

การออกแบบหลักสูตร

- การกำหนดเป้าหมายของหลักสูตร ต้องคำนึงถึงพื้นที่การเรียนรู้ของโลกและชีวิต การเรียนรู้แห่งอาชีพ และการเรียนรู้ที่จะมีอิสรภาพ

- โครงสร้างและสัดส่วนของหลักสูตร มีการกำหนดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลระดับรายวิชา หมวดวิชา และระดับหลักสูตร

- เนื้อหารายวิชา ควรมีการบูรณาการระหว่างรายวิชาที่มีความจำเป็นในสถานการณ์ เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์เชื่อมโยง

- รูปแบบในการสอน ต้องมีการพิจารณาว่าแต่ละวิชานั้นมีความเหมาะสมที่จะใช้รูปแบบในการสอนแบบใด ซึ่งแต่ละวิชาอาจมีความเหมาะสมที่แตกต่างกัน

- การประเมินผล ผู้สอนต้องปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้เข้าสู่การประเมินเพื่อการพัฒนา (Formative assessment)

นอกจากนี้การประเมินผลการจัดการสอนตามหลักสูตรฐานสมรรถนะก็เป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนพฤติกรรมในการเรียนรู้ ดังนั้นการประเมินผลจึงควรมีหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการสังเกต (Observation) การสาธิต (Demonstration) การตั้งคำถาม (Questioning) การใช้แบบทดสอบ (Test) และข้อสอบอัตนัยที่ประเมินความรู้ด้วยการทดสอบปากเปล่า (Oral test) การทำโครงงาน (Projects) การใช้สถานการณ์จำลอง (Simulations) แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolios) และการประเมินผลโดยใช้คอมพิวเตอร์ (Computer-based assessment) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

บทที่ 6 การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโลกและชีวิต

การเรียนรู้แบบ Active learning เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปลี่ยนบทบาทครูที่เป็นผู้สอนมาเป็นผู้ให้คำแนะนำ และเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดความคิด เกิดการลงมือทำ ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เปิดโลกทัศน์ อีกทั้งมีการใช้การวิจัยเป็นฐานในการเรียนรู้ (Research Based Learning: RBL) ซึ่งการจัดการเรียนการสอนแบบ RBL เป็นการออกแบบการเรียนการสอนที่ขยายต่อจากผลการวิจัย อีกทั้งผู้สอนสามารถรวมการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นร่วมกันได้ เช่น การเรียนรู้โดยการใช้ผังความคิดรวบยอด การวิเคราะห์กรณีศึกษา การเสนอเรื่องราวแบบ TED Talk การแสดงละครหรือบทบาทสมมติ

เครื่องมือในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นการสะท้อนความคิดใน 2 ระดับ คือ

- การสะท้อนระดับกลุ่ม (Group reflection) เป็นพื้นที่ในการอภิปรายกลุ่ม ทำให้เกิดความคิดในการเชื่อมโยง

- การสะท้อนตนเอง (Self reflection) เป็นการสะท้อนความรู้สึกของตนเองในการเรียนรู้

นอกจากนี้ อีกหนึ่งสิ่งที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ คือ การสังเกต เนื่องจากเป็นวิธีที่ผู้สอนใช้พิจารณาสภาพการณ์ในการเรียนการสอน โดยการสังเกตแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) เป็นการที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มเป้าหมาย วิธีนี้จะใช้เวลานานเนื่องจากต้องมีการสร้างการยอมรับ และสร้างความสัมพันธ์

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) เป็นการที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์อยู่ภายนอกกลุ่ม วิธีนี้บางครั้งอาจได้ข้อมูลที่ไม่เป็นจริง

บทที่ 7 การประเมินสมรรถนะในการเรียนรู้

การประเมินผลเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อทำการเปรียบเทียบผลที่ได้กับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยการวัดผลนั้นอาจไม่จำเป็นต้องเป็นการวัดในเชิงตัวเลขเสมอไป ในส่วนของการประเมินสมรรถนะในการเรียนรู้นั้น McClelland กล่าวว่า สมรรถนะเป็นสิ่งที่สามารถคาดหมายความสำเร็จของงานได้ โดยผู้ที่ประสบผลสำเร็จในงาน คือ ผู้ที่มีความสามารถในงาน สามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้และหลักการต่างๆ นำมาให้เป็นประโยชน์กับงานของตน

การพัฒนาคุณลักษณะของบุคคลให้มีฐานสมรรถนะจำเป็นต้องพัฒนาทักษะทั้งในด้านของความคิดและในเชิงการปฏิบัติ โดยการวัดสมรรถนะนั้นจะวัดด้วยกัน 3 ส่วน คือ

1. ความรู้ (Knowledge) คือ สิ่งที่องค์กรกำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานต้องรู้

2. ทักษะ (Skill) คือ สิ่งที่องค์กรกำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานต้องทำ

3. พฤตินิสัยที่พึงปรารถนา (Attributes) คือ สิ่งที่ต้องการให้ผู้ปฏิบัติงานเป็น

สำหรับสมรรถนะนั้นแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม (McClelland, 1973) คือ สมรรถนะขั้นพื้นฐาน เป็นความรู้ความสามารถ ทักษะที่ต้องมีในการทำงาน และสมรรถนะที่ทำให้บุคคลแตกต่างจากผู้อื่น เป็นสิ่งที่บุคคลทำได้ดีกว่าผู้อื่น สามารถนำมาเป็นจุดเด่นได้ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างผลผลิตที่ดีทางการศึกษานั้นได้มีการยึดหลักของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ โดยให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ของผู้เรียนผ่านการกำหนดการประเมินการเรียนรู้ 3 ส่วน คือ ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของบุคคล

บทที่ 8 นวัตกรรมกับการสร้างการเปลี่ยนแปลง

นวัตกรรม หมายถึง สิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม โดยหลักพื้นฐานของการเป็นนวัตกรรม ประกอบด้วย

1. เป็นสิ่งใหม่ทั้งหมดหรือบางส่วน
2. มีการจัดระบบใหม่
3. ช่วยให้การดำเนินงานบางอย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น
4. ยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานในปัจจุบัน

นวัตกรรมทางการศึกษา หมายถึง แนวคิด วิธีการ กระบวนการ สื่อการเรียนการสอนหรือการบริหารจัดการรูปแบบใหม่ที่มีการทดลองและพัฒนาจนเชื่อว่าสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและจัดการศึกษาได้ โดยวัตถุประสงค์ในการสร้างนวัตกรรมการศึกษาเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เป็นการกระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษา สถานศึกษา และเพื่อสร้างพัฒนากลไกในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม

บทที่ 9 ประสบการณ์ของนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้

หลักการ CCR (Contemplative Education, Coaching and Mentoring, Research Based Learning) นวัตกรรมทางสังคมในการขับเคลื่อนวิชาชีพครู เป็นการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดกับสถาบันการผลิตครูให้สามารถนำพาสังคมไปในทิศทางที่ดีขึ้น ผ่านการบูรณาการการเรียนรู้ระหว่างโลกทัศน์ จากการเรียนรู้ด้วยการวิจัย และการเรียนรู้จากชีวิตข้างใน โดยใช้การ Coaching ในการยกระดับการเรียนรู้ผ่านการทำงานของเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ทั้งระดับกลุ่มและระดับบุคคล

ในส่วนของการวัดความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของ Mezirow วัดความสำเร็จจาก 3 ประเด็น คือ

1. การเปลี่ยนแปลงในเชิงเนื้อหา (Content transformation)
2. การเปลี่ยนแปลงในเชิงกระบวนการ (Process transformation)
3. การเปลี่ยนแปลงในระดับกรอบคิด (Premise transformation)

บทที่ 10 บทส่งท้าย

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์หรือสัมพันธภาพระหว่างบุคคล โดยการศึกษานั้นทำให้บุคคลพ้นจากพันธนาการแห่งอำนาจ และเปลี่ยนเป็นใช้ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงทิศทางในสังคม การศึกษาต้องทำให้เกิดความหมายในการทำหน้าที่มนุษย์ที่เกื้อกูลและให้โอกาสแก่ผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า

บทสรุป (Conclusion)

การศึกษาทำให้มนุษย์ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยการศึกษาตามแนวคิดของ John Dewey ให้ความสำคัญกับการศึกษาสายสามัญ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งพื้นฐานในการพัฒนาบุคคล โดยควรมีการเชื่อมโยงระหว่างความคิดและประสบการณ์ และมีการจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นการให้ผู้เรียนแบบองค์รวม ส่วนการศึกษาตามแนวคิดของ Snedden ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางอาชีพ

ในการจัดการเรียนรู้นั้นควรให้ความสำคัญในด้านต่างๆ คือ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน และด้านหลักสูตร โดยควรมีการวิเคราะห์ถึงความต้องการและลักษณะของผู้เรียน พร้อมออกแบบหลักสูตรหรือรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการระหว่างองค์ความรู้และประสบการณ์อย่างเหมาะสม โดยที่ผู้สอนมีบทบาทในลักษณะการเป็นผู้ที่คอยชี้แนะ หรือแนะนำแนวทางต่างๆ นอกจากนี้ในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะนั้นต้องมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตร มีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเชิงทฤษฎี มีการทดลองและการตรวจสอบผลการจัดการเรียนการสอน เพื่อออกแบบหรือพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นเนื้อหาที่มีการกำหนดและจัดวางอย่างมีระบบ โดยการจัดการเรียนรู้ในเชิงประสบการณ์ของรายวิชาภายใต้โครงสร้างของความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะความรู้ที่ตนเองมีในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานอย่างมีประสิทธิภาพ

ในฐานะผู้อ่านหนังสือเล่มนี้ นอกจากความรู้ในด้านหลักสูตรฐานสมรรถนะ สิ่งที่ได้รับมาเป็นผลพลอยได้ คือ แนวทางในการพัฒนาตนเองในมุมมองของครูผู้สอนที่ต้องมีการปรับตัวและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ การเปลี่ยนแปลงในการบูรณาการของรายวิชาและรูปแบบการเรียนการสอน บทบาทของผู้สอน รูปแบบของสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

โดยผู้สอนควรมีสมรรถนะ 3 ประการ ได้แก่ (Poompanich et al., 2019)

1. ความเข้าใจพื้นฐาน
2. ความสามารถในการวางแผนและการจัดการ
3. ความสามารถในการเตรียมการสอนและการสอน

เพื่อให้สามารถพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะที่เหมาะสมกับผู้เรียนและนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะ (Attributes) จนเกิดสมรรถนะ (Competency) ขึ้นกับตนเอง ตามที่จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ของหลักสูตรฐานสมรรถนะ จึงกล่าวได้ว่า ครู คือ หัวใจสำคัญที่จะทำให้หลักสูตรฐานสมรรถนะประสบผลสำเร็จและเกิดประโยชน์กับผู้เรียนอย่างสูงสุด และผู้เขียนหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นหนึ่งในคู่มือที่ครูในศตวรรษที่ 21 จะเปิดใจยอมรับและนำหลักสูตรฐาน

สมรรถนะไปออกแบบและจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะให้เกิดขึ้นจริงในห้องเรียนของตนเองต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for "intelligence". *American Psychologist, 28*(1), 1-14. https://doi.org/10.1037/h0034092

Mezirow, J. (1978). Perspective transformation. *Adult Education, 28*(2), 100-110. https://doi.org/10.1177/074171367802800202

Office of the Education Council. (2019). *Nǣothāng kānphatthanā samatthana phū rīan radap kānsuṛksā naphūn thān* [Guidelines for developing learner competency at basic education level]. 21Centuryprint. http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1686-file.pdf

Office of the Education Council. (2020). *Kānčhatkān rīanrū thān samatthana chc̄ēng ruk* [Proactive competency-based learning management]. 21Centuryprint. http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1801-file.pdf

Piaget, J. (1964). *The early growth of logic in the child.* Routledge and Kegan Paul.

Poompanich, S., Kaewurai, W., Sutthirat, C., & Savagpun, P. (2019). The development of curriculum to enhance learning design competence on coaching and mentoring for municipalities teachers. *Journal of Education Naresuan University, 21*(1), 261-276. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/79521

Prommaboon, T., Intakanok, P., Homjan, W., Boongthong, S., Imboonta, B., Yodsara, S., & Raungsit, W. (2020). *The development of testing system of core competency for learners at the primary school to enhance the quality of learner in the 21st century*. Office of the Official Information (OIC). http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER6/DRAWER059/GENERAL/DATA0000/00000379.PDF

Sanguanrat, S., & Parunggul, C. (2021). Curriculum and competency-based teaching in school. *The Journal of Sirindhornparidhat, 22*(2), 351-364. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jsrc/article/view/251951

Sarerat, B. (2021). *Competency based curriculum.* http://bit.ly/3tVI3Hs

Sutthinarakorn, W., Abdulsata, P., & Sutthinarakorn, S. (2021). *Development of competency-based curriculum and meaningful learning management.* Siamparitut Publishing.